

***Studiu privind funcționarea profesiei de traducător și interpret
autorizat în Republica Moldova***

*întocmit în cadrul realizării acțiunii 3.2.1.(1) din Planul de Acțiuni pentru realizarea Strategiei de
reformă a sectorului justiției pentru anii 2012-2016*

**elaborat de către
Ministerul Justiției al Republicii Moldova
Direcția profesii și servicii juridice
Serviciul interpreți și traducători**

Chișinău, 2013

CUPRINS

1. Activitatea traducătorilor și/sau interpreților autorizați în Republica Moldova	2
1.1. Cadrul normativ național privind activitatea interpreților și traducătorilor autorizați	2
1.2. Standarde internaționale cu privire la funcționarea traducătorilor și/sau interpreților autorizați	3
2. Organizarea și funcționarea traducătorilor și interpreților autorizați	5
2.1. Organizarea activității traducătorilor și/sau interpreților	5
a. Formele de organizare.....	5
b. Standarde de calitate.....	6
c. Incompatibilități.....	6
d. Statutul profesiei de interpret și traducător.....	7
2.2. Principii de bază ale activității traducătorilor și/sau interpreților	9
2.3. Relația dintre traducătorii și/sau interpreții autorizați și alte profesii conexe sistemului justiției	9
2.4. Drepturile și obligațiile traducătorilor și/sau interpreților autorizați, atribuții și competențe	10
2.5. Răspunderea interpretului și traducătorului	11
2.6. Plata pentru serviciile traducătorilor și interpreților autorizați	13
3. Accederea în profesia de traducător și/sau interpret autorizat	14
3.1. Cerințe legale pentru obținerea dreptului de a exercita activitatea de traducător și/sau interpret autorizat	14
3.2. Procedura de autorizare a interpreților și traducătorilor	16
a. Organul de autorizare.....	16
b. Atestarea interpreților și traducătorilor.....	18
3.3. Eliberarea și retragerea autorizației, suspendarea și încetarea activității interpretului și traducătorului	19
a. Eliberarea și retragerea autorizației.....	19
b. Suspendarea și încetarea activității traducătorului și/sau interpretului.....	21
3.4. Atribuțiile Ministerului Justiției în domeniul autorizării și supravegherii activității traducătorilor și/sau interpreților autorizați	23
4. Asocierea traducătorilor și/sau interpreților autorizați în organizații profesionale	24
4.1. Rolul organizațiilor profesionale în activitatea traducătorilor și/sau interpreților autorizați	24
4.2. Consolidarea organizațiilor profesionale ale traducătorilor și/sau interpreților autorizați din Republica Moldova	25
4.3. Bune practici și standarde internaționale de activitate a traducătorilor și/sau interpreților autorizați	26
5. Comentarii și recomandări	27

1. Activitatea traducătorilor și/sau interpreților autorizați în Republica Moldova

1.1. Cadrul normativ național privind activitatea interpreților și traducătorilor autorizați

Activitatea traducătorilor și interpreților din Republica Moldova la momentul de față este reglementată prin Legea nr. 264 – XVI din 11 decembrie 2008 privind autorizarea și plata interpreților și traducătorilor antrenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, avocați și de executorii judecătorești¹ (*în continuare* – Legea 264/2008), precum și Regulamentul privind organizarea activității interpreților și traducătorilor antrenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, avocați și de executorii judecătorești, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 459 din 5 august 2009² (*în continuare* – Regulamentul). În baza reglementărilor legale, aceasta a devenit una din profesiile conexe sistemului justiției, rolul căreia este contribuirea la efectuarea justiției, asigurarea accesului la justiție pentru toți cetățenii, oferirea serviciilor calitative instanțelor judecătorești, instituțiilor de stat și organelor de drept.

Legea 264/2008 reglementează statutul juridic, organizarea, funcționarea autorizarea și plata interpreților și traducătorilor autorizați, stabilește principiile generale de activitate ale interpreților și traducătorilor, drepturile și obligațiile acestora, precum și reglementări referitoare ca condițiile și mărimea remunerațiilor acordate pentru serviciile prestate. De menționat că din momentul adoptării actelor normative enunțate mai sus acestea nu au suferit careva modificări, deși în procesul implementării au fost depistate mai multe inadvertențe și reglementări ambigui, aspecte care vor fi elucidate în studiul de față.

Astfel, în procesul implementării Legii 264/2008 dar și a Regulamentului s-a reliefat necesitatea reglementării suplimentare a activității interpreților/traducătorilor autorizați. Analizând cadrul legal care reglementează dobândirea statutului și activitatea traducătorilor autorizați, se poate conchide că dacă procesul de autorizare a traducătorilor și interpreților este mai mult sau mai puțin clar, aspectul ce ține de modul în care aceștia își vor desfășura activitatea nu este reglementată la fel de exact.

Pentru moment, traducătorii/interpreții urmează să activeze în condițiile unei lacune de reglementări, fiecare din ei urmînd să execute prevederile legale în conformitate cu percepțiile personale. Avînd în vedere faptul că actualul cadru normativ nu stabilește clar că statutul juridic al traducătorilor este de liber profesionist, nu există prevederi referitoare la standardele de calitate a actelor perfectate de traducători sau a acțiunilor interpreților, reguli privind evidența activității traducător și interpreților, acestora le este dificil, uneori chiar imposibil să respecte prevederile legale ce țin de respectarea standardelor profesionale. De asemenea, Regulamentul conține prevederi care reglementează în special activitatea Comisiei de atestare și modul de organizare a examenului de atestare, și conține doar prevederi sumare referitoare la organizarea activității interpreților și traducătorilor care se limitează la reglementarea obligației de instruire continuă a acestora.

---

¹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=331056>

² <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=332015>

În prezent Ministerul Justiției se află în proces de realizare a Strategiei de reformă a sectorului justiției, probată prin Legea nr. 231 din 25 noiembrie 2011³, și a Planului de acțiuni pentru realizarea Strategiei, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 6 din 16 februarie 2012⁴. Strategia menționată, la obiectivul 3.2. indică asupra unei funcționări mai puțin eficiente a profesiilor conexe sistemului justiției, inclusiv a traducătorilor și interpreților, din mai multe considerente, principalele probleme invocate fiind calitatea serviciilor oferite și organizarea reprezentanților acestei profesii în organizații profesioniste.

Se constată că anume organizarea în asociații profesioniste este o condiție esențială pentru asigurarea calității serviciilor, deoarece doar în cadrul unui grup organizat pot fi aplicate mecanisme de asigurare a calității (măsuri stimulatorii sau disciplinare, organizarea de instruire, sisteme de asigurare de răspundere civilă și alte măsuri relevante). În acest sens Strategia prevede consolidarea capacităților de organizare a profesiilor conexe sistemului justiției, astfel încât acestea să se implice proactiv în elaborarea unor mecanisme funcționale de asigurare a calității serviciilor acordate.

În aceste condiții, Ministerul Justiției urmează să elaboreze un proiect de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 264/2008, în vederea reglementării mai multor aspecte, în special:

- *Încurajarea dezvoltării capacităților reprezentanților profesiilor conexe sistemului justiției la nivel de uniuni profesionale, cu un accent special pe capacitățile de management;*
- *Elaborarea standardelor de calitate pentru serviciile prestate de reprezentanții profesiilor conexe sistemului justiției;*
- *Elaborarea unor mecanisme integrate, clare și precise privind stabilirea tarifelor pentru serviciile prestate;*
- *Stabilirea unor criterii clare și transparente, bazate pe merit, de a accede în profesie;*
- *Asigurarea instruirii inițiale și continue a traducătorilor și interpreților;*
- *Promovarea și implementarea standardelor etice în exercitarea profesiei de traducător și interpret;*
- *Consolidarea sistemului de asigurare de răspundere civilă;*
- *Fortificarea mecanismelor de răspundere disciplinară;*
- *Stabilirea unui regim unitar fiscal, de asigurări sociale și medicale pentru reprezentanții profesiilor conexe sistemului justiției.*

Argumentarea necesității de elaborare a actelor normative prin prisma priorităților identificate mai sus va fi expusă în studiile de specialitate elaborate ulterior, însă aspectele generale se vor analiza în capitolele ulterioare.

1.2. Standarde internaționale cu privire la funcționarea traducătorilor și interpreților autorizați

Directiva 2010/64/EU Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale a fost adoptată în scopul asigurării calității traducerilor și serviciilor de interpretare în cadrul procedurilor penale. Cu toate acestea ea conține reglementări sumare referitoare la persoana care este calificată să ofere serviciile respective: „În vederea promovării caracterului adecvat al interpretării și traducerii, precum și a accesului eficient la acestea, statele membre depun eforturile necesare pentru crearea unui registru sau a mai multor registre cuprinzând traducătorii și interpreții independenți care sunt calificați

³ <http://www.justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=247>

⁴ <http://www.justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=248>

corespunzător. După crearea registrului sau a registrelor, acestea se pun, după caz, la dispoziția avocaților și a autorităților competente,,. Directiva nu conține o explicație a termenului „calificați corespunzător”, cu toate acestea face o referire la registrele traducătorilor/interpreților care există în multe țări.

Conform Raportului final asupra statutului profesiei de traducător în Uniunea Europeană⁵, în cazurile în care traducătorii aplică ștampila sau semnătura pe o traducere, de fapt aceștia depun un jurământ că traducerea este veridică, astfel precum este indicat în textul girului adăugat la traducerea propriu-zisă. Depunerea unui astfel de jurământ este condiționată de anumite cerințe privind semnul de legalitate conferit de o anumită instituție a statului.

Sunt câteva forme prin care autoritățile conferă semnul de legalitate:

1. **Traduceri legalizate:** În unele țări, sistemul de drept nu cere ca traducerile să fie efectuate de către persoane care dispun de calificări speciale; în schimb este instituită cerința ca traducerile respective, de cele mai dese ori documente, să fie legalizate (semnate și ștampilate ca fiind adevărate) de către un notar sau o persoană abilitată pentru aceasta prin lege. Notarul poate cere atestarea calificării de traducător, iar statutul traducătorului poate fi reflectat într-un anumit mod pe traducerea perfectată (prin ștampilă, menționarea calificării academice sau a calității de membru al unei asociații), dar singura cerință formală este ca traducerea să fie legalizată de către un notar sau o persoană abilitată pentru aceasta prin lege. În unele cazuri (de exemplu, Turcia) traducătorii depun jurământul în fața notarului că traducerile perfectate de acesta sunt veridice, și astfel ei devin din punct de vedere tehnic "traducători autorizați". În toate aceste cazuri, autoritatea care conferă semnul de legalitate este cea a funcționarului legal, și nu al traducătorului.

2. **Traducători autorizați:** În unele sisteme de drept instituțiile administrative de stat de un anumit nivel efectuează testarea traducătorilor și conferă celor care au susținut testul calificarea de „traducător autorizat”. De cele mai dese ori autoritățile respective duc un registru oficial al traducătorilor autorizați, în conformitate cu cerințele Directivei 2010/64/EU. Doar acești traducători pot produce traduceri veridice din punct de vedere legal ("autorizate"), fără nici o intervenție din partea notarilor. În cadrul unui astfel de sistem, autoritatea care conferă semnul de legalitate este o instituție guvernamentală (de regulă Ministerul Justiției sau Ministerul Afacerilor Externe), care administrează procesul de selectare.

3. **Traducători autorizați academic:** În unele sisteme de drept traducătorii devin autorizați și recunoscuți de stat ca atare în baza calificărilor academice, fără careva teste sau examene suplimentare. Această recunoaștere are loc, de obicei, cu condiția că candidatul deține un grad academic în domeniul traducerilor și în curricula de studii sunt discipline în domeniul traducerilor juridice sau studierea sistemelor de drept. În acest caz, autoritatea care conferă semnul de legalitate aparține sistemului de învățământ ne nivel primar care acționează cu consimțământul sistemului justiției (și exercită, astfel, o autoritate delegată).

În cele mai multe sisteme, nu există nicio distincție funcțională între traducători autorizați și interpreții autorizați. Acest lucru înseamnă că interpreții autorizați, de cele mai dese ori, pot efectua

---

⁵ The status of the translation profession in the European Union, (DGT/2011/TST), 24 July, 2012
<http://bookshop.europa.eu/en/the-status-of-the-translation-profession-in-the-european-union-pbHC3212205/?pgid=y8dIS7GUWMDSR0EAIMUUsWb0000W2tSxr-;sid=os7DQjaf9DjDQGfvogFd5VS6763dMHv8vLw=?CatalogCategoryID=SIIKABst.SEAAAEjGJEY4e5L>

și semna traduceri autorizate. În Spania, de exemplu, toți traducătorii autorizați au fost înregistrați în mod tradițional ca interpreți (jurados intérpretes) pînă în anul 2009.

În Republica Moldova a fost acceptată forma traducătorilor și interpreților autorizați pentru serviciile pe care aceștia le prestează organelor de drept, instanțelor judecătorești, avocaților, executorilor judecătorești, notarilor. Cu toate acestea documentele sunt supuse procedurii de legalizare de către notari (sau persoanele care au dreptul de a desfășura activitate notarială) doar după ce au fost traduse de către traducătorii autorizați.

2. Organizarea și funcționarea traducătorilor și interpreților autorizați

2.1. Organizarea activității traducătorilor și interpreților

a. Formele de organizare

Legea 264/2008 stabilește la nivel conceptual statutul traducătorului autorizat în calitate de persoană fizică care desfășoară activitatea din proprie inițiativă, pe propriul risc și sub răspunderea sa patrimonială. Legea indicată nu se răsfrînge însă asupra structurilor comerciale înregistrate pînă la adoptarea acesteia de către Camera Înregistrării de Stat în calitate de societăți comerciale. Activitatea traducătorului nu este activitate de întreprinzător, iar sub incidența Legii 264/2008 cad doar traducătorii care dispun de autorizație și sunt antrenați de organele indicate în art. 1 alin. (1) al Legii nominalizate (Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Justiției, organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, notari, avocați și executorii judecătorești).

În Republica Moldova traducătorii și interpreții sunt liber profesioniști și sunt în drept să activeze independent sau să se asocieze cu alți traducători în scopul exercitării în comun a activității. În exercitarea profesiei, traducătorii și interpreții se conduc de prevederile Legii 264/2008, ale Codului de procedură penală, Codului de procedură civilă, Codului contravențional, Codului de executare, precum și de alte acte normative care reglementează activitatea acestora.

Traducătorii și interpreții autorizați sunt liberi să-și aleagă modul în care urmează să-și desfășoare activitatea: fie în calitate de liber profesioniști, prin încheierea contractelor de prestări servicii cu instituțiile și autoritățile pentru care urmează să presteze serviciile de traducere sau interpretare, fie în calitate de angajați în cadrul societăților comerciale, în baza contractelor individuale de muncă. O bună parte din traducătorii autorizați prestează servicii de traducere prin intermediul unor societăți comerciale, obiectul de activitate ale cărora este prestarea serviciilor de traduceri. De cele mai dese ori astfel de societăți comerciale sunt înregistrate cu denumirea de "brou de traduceri", iar pentru înființarea acestora nu este necesar ca fondatorul să fie traducător autorizat.

De menționat că potrivit prevederilor legale autorizația poate fi obținută doar de către traducătorii și/sau interpreții individuali - persoane fizice. O societate comercială, de ex. un birou de traduceri, ca entitate juridică distinctă, nu poate fi autorizată de Ministerul Justiției pentru efectuarea traducerilor. Publicul larg trebuie să fie conștient de faptul că birourile sau firmele de traduceri efectuează o muncă de intermediere între client și traducătorii autorizați, pentru care serviciu percep un adaos la plata serviciilor de traducere efectiv prestate. În mod clasic, pentru adaosul comercial încasat de la clienți, firmele sau birourile de traduceri ar trebui să ofere servicii suplimentare (servicii de redactare, asigurarea calității lucrărilor, gestiunea terminologică, etc.). Cu toate acestea, toată răspunderea privind calitatea serviciilor prestate este pusă pe seama traducătorului sau interpretului autorizat.

În acest sens se recomandă elaborarea unor instrucțiuni care ar reglementa modul în care traducătorii și interpreții autorizați urmează să își desfășoare activitatea și ar asigura calitatea serviciilor prestate de către această categorie de profesioniști.

b. Standarde de calitate

Legea 264/2008 reglementează aspectele ce țin de organizarea activității interpreților și traducătorilor, dar nu conține prevederi care să stabilească condiții privind calitatea serviciilor prestate de traducători și interpreți. Cerințele generale privind modul în care interpreții/traducătorii urmează să își exercite activitatea în cadrul procedurilor judiciare sunt stabilite în Codul de procedură penală (art. 85, 86), Codul de procedură civilă (art. 199), Codul contravențional (art. 391), etc.

Cu toate acestea, nici Legea 264/2008, nici actele normative enunțate nu instituie reguli privind procedura de efectuare a traducerilor, exigențele înaintate pentru traducerile efectuate pentru diferite organe, cerințe privind aspectul actului tradus, conținutul acestuia, criteriile după care urmează să se conducă traducătorul în efectuarea traducerii pentru ca aceasta să corespundă tuturor exigențelor, modul de ducere a evidenței actelor traduse de traducător, modul de prezentare a actelor pentru a fi legalizate de notar etc. În prezent, în lipsa unor reglementări clare, traducătorii/interpreții se conduc fie de cerințele instituite de către birourile de traduceri în cadrul cărora activează, fie de propriile percepții privind calitatea produsului finit.

Astfel, la efectuarea traducerilor, pe de o parte, traducătorii nu au posibilitatea de a se ghida de careva reguli stabilite, iar pe de altă parte nu sînt protejați împotriva abuzurilor din partea organelor care îi vor antrena. Au fost semnalate cazuri cînd traducătorii aveau dubii referitor la faptul dacă semnătura aplicată pe actul tradus le aparține sau a fost falsificată, în lipsa unei evidențe a traducerilor efectuate, în lipsa unor reguli prestabilite privind modul de prezentare a actelor pentru legalizare la notar, activitatea acestora ulterior dobîndirii autorizațiilor devine în mare parte nereglementată, acordînd posibilitatea de eludare a unor norme legale, dar și evitare a răspunderii în cazul în care au efectuat traducerile cu nerespectarea normelor.

Se recomandă:

- 1. Completarea Legii nr. 264/2008 cu prevederi referitoare la obligația ducerii evidenței activității de interpret/traducător.**
- 2. Elaborarea unor instrucțiuni privind modul de efectuare a traducerilor pentru organele de drept, instanțele judecătorești, notari, avocați, executori judecătorești.**
- 3. Transpunerea standardelor internaționale în domeniul traducerilor în instrucțiuni practice în vederea asigurării calității serviciilor de traducere.**

c. Incompatibilități

Prevederile legale nu stabilesc incompatibilități pentru exercitarea profesiei de traducător sau interpret autorizat. Pentru a putea presta serviciile date este necesar ca persoana să îndeplinească condițiile stabilite la articolul 5 alin. (1) al Legii 264/2008:

- a) să posede diplomă de licență ori echivalentă din care rezultă specializarea în limba sau limbile străine pentru care solicită autorizarea;*
- b) să aibă o vechime în muncă pe specialitate de cel puțin 2 ani;*
- c) să cunoască limba de stat vorbită și scrisă;*
- d) să aibă capacitate deplină de exercițiu;*
- e) să nu aibă antecedente penale.*

Cu toate acestea Legea 264/2008, în articolul 14 alin. (1) instituie drept condiție pentru suspendarea activității de traducător sau interpret deținerea în organele prevăzute la art.1 alin. (1) a unei funcții publice incompatibile cu activitatea de interpret și traducător, cu excepțiile prevăzute de lege. Constatăm așadar că prevederile legale sunt foarte ambigui, acestea lăsând loc de multiple interpretări.

Pentru elucidarea acestei teze venim cu un exemplu foarte elocvent la momentul de față. Legea nr. 1453-XV din 8.11.2002 cu privire la notariat, în art. 69 alin. (2) stipulează:

*„(2) **Dacă notarul nu posedă limba străină, traducerea poate fi efectuată de un traducător autorizat, a cărui semnătură este cunoscută notarului. În acest caz, se legalizează semnătura traducătorului.**”*

O simplă analiză a acestor prevederi legale ne duce spre concluzia că și notarul, în cazul în care cunoaște limba străină în care se solicită traducerea, poate presta asemenea servicii. În legătură cu acest fapt apar mai multe întrebări:

1. Cine stabilește gradul în care notarul cunoaște limba? Traducătorii autorizați își confirmă cunoștințele în fața Comisiei de autorizare prin actele doveditoare, dar și în cadrul examenului organizat pentru obținerea autorizației. Notarul nu este supus unui asemenea examen, el nici măcar nu este obligat prin lege să probeze nivelul de cunoaștere a limbii (!) în care face traducerea, unicul instrument aplicabil rămânând a fi discreția acestuia și acceptul clientului.
2. Vor fi oare aplicabile în situația respectivă prevederile art. 21 alin. (1) al Legii nr. 1453-XV din 8.11.2002 cu privire la notariat, potrivit cărora activitatea notarului este incompatibilă cu orice altă activitate remunerată, cu excepția celei științifice, didactice și de creație? Cum vor fi taxate serviciile de traducere prestate de notar în cazul dat?
3. Care este statutul traducerilor perfectate de notar? Pot fi oare acestea denumite traduceri autorizate? Sunt oare în cazul dat întrunite condițiile de incompatibilitate menționate în articolul 14 alin. (1) din Legea 264/2008?

Se recomandă revizuirea prevederilor art. 14 alin. (1) prin indicarea expresă a cazurilor de incompatibilitate pentru exercitarea activității de interpret și/sau traducător autorizat.

d. Statutul profesiei de interpret și traducător

Un aspect important ce ține de activitatea traducătorilor și interpreților este legat de inadvertența legislativă creată la momentul de față prin dispoziția alin. (2) al art. 1 din Legea 264/2008:

„(2) Prevederile prezentei legi nu se răsfrâng asupra interpreților și traducătorilor a căror activitate este reglementată de Legea nr.158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.”

Legea 264/ 2008 are menirea să sporească gradul de disciplină și responsabilitate a interpreților și traducătorilor antrenați de organele de drept, instanțele judecătorești, notari, avocați, și executori judecătorești, precum și organelor care se adresează pentru traducerea diverselor acte. Interpretul și traducătorul autorizat are dreptul exclusiv de a efectua traduceri în raport cu organele enunțate. Legea reglementează statutul juridic, organizarea, funcționarea autorizarea și plata interpreților și traducătorilor autorizați, stabilește principiile generale ale funcționării interpreților și traducătorilor. Activitatea de traducător și interpret presupune competențe și cunoștințe specifice domeniului juridic, iar practicarea acesteia implică obligații și responsabilități.

La momentul adoptării Legii 264/2008, activitatea traducătorilor și interpreților care erau încadrați în serviciul public era reglementată de către Legea nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. Hotărârea Guvernului nr. 151 din 23.02.2001

despre aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice (abrogată prin HG1001 din 26.12.11) indica poziția **01.03.27 Interpret, traducător al instanței judecătorești**.

Ulterior, prin Legea nr. 155 din 21 iulie 2011 a fost aprobat noul Clasificator unic al funcțiilor publice, însă în actul normativ funcția de interpret și traducător în cadrul instanțelor judecătorești nu mai este reflectată în calitate de funcție publică. În schimb, persoanele care realizează activitatea de traducător și interpret a fost incluse în rîndul personalului care efectuează deservirea tehnică și asigură funcționarea instanțelor judecătorești, a procuraturii și a autorităților administrației publice centrale și locale. Prevederile respective se conțin în Anexa nr. 8 la Legea nr. 355-XVI din 25.12.2005 cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar, precum și în Hotărîrea Guvernului nr. 710 din 26.09.2012.

Considerăm important a atrage atenția că în conformitate cu prevederile actelor normative menționate supra, salariul de funcție pentru traducătorii care activează în instanțele judecătorești variază între 1700 (minim) și 2100 (maxim), în funcție de grad și de tipul organelor în care aceștia activează (centrale sau teritoriale). În plus, actele normative menționate reglementează doar activitatea traducătorilor și nu conțin prevederi referitoare la activitatea interpreților, or aceasta subminează grav accesul la justiției a persoanelor surde sau surdomute, deoarece această categorie de cetățeni poate comunica cu reprezentanții autorităților doar prin intermediul interpreților. În plus, Codul de procedură civilă reglementează participarea doar a interpretului în procesele civile, iar în lipsa unor prevederi clare activitatea acestei categorii de profesioniști este limitată.

Considerăm ca abordarea în cauză este una defectuoasă, deoarece traducătorii și interpreții nu pot fi categorisiți drept *personal de deservire tehnică*, alături de programatori, analiști sisteme informatice, administratori de baze de date sau contabili. Fără a aduce nici o atingere profesiilor enunțate menționăm că activitatea traducătorilor și interpreților în cadrul instanțelor judecătorești este una cu totul specială, aceștia fiind de drept participanți la proces, iar scopul activității acestora este anume garantarea accesului liber la justiției și a dreptului la un proces echitabil.

Potrivit art. 16 din Codul de procedură penală procesele penale se desfășoară în limba de stat. Nu toți cunosc limba în care are loc procesul. Pentru situațiile în care există cetățeni aparținînd minorităților naționale, precum și pentru persoanele care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română, s-a consacrat dreptul de a lua cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță și de a pune concluzii prin intermediul unui interpret sau traducător. Dată fiind natura deosebită a proceselor penale, acest drept este asigurat în mod gratuit⁶.

Dacă persoana nu cunoaște limba în care se desfășoară procesul, va fi asistată de un interpret care numai decît este invitat la toate acțiunile procesuale ce au loc cu participarea acesteia. Participarea interpretului permite atît asigurarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei cît și contribuie la fixarea probelor deoarece oferă organelor judiciare posibilitatea obținerii unei informații complete și exacte. Nu poate fi în calitate de interpret persoana care participă în altă calitate pe cauza dată.

Prevederile de mai sus sunt în concordanță cu lit. e) din alin. (3) al art. 6 al CoEDO care prevede că acuzatul are dreptul de a fi asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată la ședință. Curtea a considerat (*cazul Luedicke, Belkacem și Koc v. Germania, 1978*) că această dispoziție interzice în mod absolut de a cere unui acuzat să achite cheltuielile unui interpret, deoarece ea nu constituie —nici o remitere condiționată, nici o scutire sau o scutire temporară, dar numai o scutire sau o exonerare definitivă. Judecătorii de la Strasbourg au considerat că garanția prevăzută la lit. e) din alin. 3 al art. 6 din Convenție nu se limitează la interpretarea din timpul audierii, ci se extinde și la traducerea și interpretarea tuturor actelor

⁶ Justiția penală și drepturile omului. Cercetare sociologică / Institutul de Reforme Penale.
http://irp.md/files/1299683619_ro.pdf

procedurale angajate contra acuzatului pe care acesta trebuie să le înțeleagă, pentru a beneficia de un proces echitabil.

Astfel, în scopurile indicate mai sus, dar și în vederea realizării și respectării prevederilor legale, cât și excluderea formării pe viitor a unei practici defectuoase manifestate prin antrenarea în procesele de judecată a unor traducători sau interpreți neautorizați, în unele cazuri selectați din cadrul personalului instanței, considerăm importantă excluderea din Legea 264/2008 a alin. (2) din art. 1.

În plus, în opinia noastră antrenarea doar a interpreților și traducătorilor autorizați va duce la creșterea prestigiului profesiei, va asigura remunerarea adecvată a profesioniștilor în coraport echitabil față de eforturile depuse și responsabilitatea asumată.

Se recomandă excluderea din Legea 264/2008 a alin. (2) din art. 1.

2.2. Principii de bază ale activității traducătorilor și/sau interpreților

Legea 264/2008 stabilește că activitatea de interpret și traducător se bazează pe următoarele principii:

- a) independență;
- b) imparțialitate;
- c) onestitate și obiectivitate;
- d) competență profesională și conștiinciozitate;
- e) confidențialitate și comportament profesional;
- f) respectarea standardelor profesionale.

Astfel, independența interpretului și traducătorului în exercitarea profesiei este asigurată de prezenta lege și de alte acte normative aprobate în vederea executării ei. Interpretul și traducătorul sînt liberi de a alege metoda interpretării și traducerii. Imixtiunea în exercitarea profesiei de interpret și/sau traducător se interzice.

2.3. Relația dintre traducătorii și/sau interpreții autorizați și alte profesii conexe sistemului justiției

Activitatea care urmează să fie desfășurată de traducătorii/interpreții autorizați implică largi tangențe cu alte profesii conexe sistemului justiției din Republica Moldova. Pornind de la însuși titlul Legii constatăm că aceștia urmează să activeze în strînsa colaborare cu toate instituțiile de drept, precum: instanțe judecătorești de toate nivelurile, organele procuraturii, organele de urmărire penală, Ministerul Justiției, notarii, avocații și executorii judecătorești.

La fel, domeniul de activitate al traducătorilor și/sau interpreților autorizați presupune solicitarea de servicii din partea tuturor persoanelor implicate în înfăptuirea justiției. Totodată, merită a fi acordată atenție și bunului interes al traducătorilor și interpreților autorizați în stabilirea și diversificarea relațiilor de cooperare cu noi parteneri pe piața serviciilor de traduceri scrise și orale. Parteneri permanenți ai acestora pot deveni companiile, oamenii de afaceri, instituțiile de stat și internaționale din diferite domenii etc. Instituțiile menționate exprimă un interes sporit mai ales față de traducătorii și interpreții autorizați, deoarece în acest caz contează pe garantarea unei calități înalte a serviciilor de traduceri și/sau interpretare care poartă semnul de legalitate conferit prin semnătură și aplicarea ștampilei traducătorului/interpretului autorizat.

În prezent activitatea traducătorilor are cele mai mari tangențe cu activitatea notarilor. În ultima perioadă se remarcă o creștere considerabilă a cererii pentru acte traduse și autentificate notarial, în special în contextul necesității pentru apostilarea documentelor. Prin Legea nr. 42-XVI din 2 martie 2006 Republica Moldova a aderat la Convenția cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine și în scopul optimizării structurii Ministerului Justiției, Guvernul, prin Hotărârea nr.163 din 15 februarie 2007 a aprobat Regulamentului privind aplicarea apostilei. Punctul 14 al Regulamentului enunțat stipulează că, dacă în statul destinatar va fi necesară prezentarea traducerii efectuate în statul emitent, actele, după aplicarea apostilei pe original, se traduc în limba țării de destinație de către un traducător, inclusiv apostila, după care semnătura traducătorului se legalizează de către un notar, iar în final pe traducerea legalizată se aplică apostila.

În aceste circumstanțe notarii, în virtutea prevederilor art. 69 al Legii nr. 1453-XV din 8.11.2002 , în cazul în care nu cunosc limba străină, autentifică semnătura traducătorului care a efectuat traducerea, cu condiția că aceasta îi este cunoscută. Cu regret, însă, constatăm că lipsa unor prevederi legale privind obligativitatea ținerii evidenței activității de traducător este deseori cauza comiterii încălcărilor atât de către notari, care legalizează doar semnăturile traducătorilor, fără prezența fizică a acestora, cât și din partea birourilor de traduceri care fac rost de semnăturile traducătorilor autorizați pentru falsificarea ulterioară a acestora în scopul obținerii profitului.

Se recomandă completarea textului Legii nr. 264/2008 cu prevederi privind obligativitatea ținerii evidenței activității de traducător și a cerințelor privind autentificarea traducerilor prin aplicarea ștampilei traducătorului.

2.4. Drepturile și obligațiile traducătorilor și/sau interpreților autorizați, atribuții și competențe

Activitatea de traducător și interpret presupune competențe și cunoștințe specifice domeniului juridic, iar practicarea acesteia implică obligații și responsabilități.

Conform prevederilor Legii 264/2008 traducătorii și interpreții au următoarele drepturi:

- *la plată pentru serviciile prestate, în condițiile prezentei legi,*
- *la efectuare traducerii sau interpretării să solicite de la persoanele fizice și juridice documente și informații necesare pentru prestarea acestor servicii,*
- *la asigurare socială și la asigurarea obligatorie de asistență medicală, în modul prevăzut de lege,*
- *la contestarea, în condițiile legii, a deciziilor autorităților respective, inclusiv și a Comisiei de atestare,*
- *la asociere în organizații profesionale,*
- *la autoinstruire continuă, precum și*
- *alte drepturi prevăzute de legislația în domeniu.*

Concomitent, interpreții și traducătorii au următoarele obligații:

- *să presteze serviciile solicitate, în baza contractului de prestări servicii încheiat în scris, în condițiile legii;*
- *să facă traduceri veridice;*
- *sa păstreze secretul cu privire la actele și faptele de care au luat cunoștință în cadrul activității,*

- sa achite contribuțiile în fondul de asigurări sociale de stat și în fondul de asigurare obligatorie de asistență medicală, în condițiile legii,
- sa fie imparțiali,
- să se autoinstruiască continuu,
- să respecte alte obligații prevăzute de legislația în domeniu.

De asemenea, o obligație a interpreților și traducătorilor este furnizarea către Ministerul Justiției a tuturor informațiilor ce țin de numele, domiciliul, reședința sau numărul de telefon. În cazul în care în datele furnizate intervin schimbări, aceștia sînt obligați să aducă la cunoștință această situație în termen de 30 de zile de la data survenirii schimbării.

Dat fiind faptul că aspectul de confidențialitate este unul de o importanță deosebită în raport cu activitatea interpretului sau traducătorului, considerăm că anume acest principiu urmează să fie reflectat în articol separat, similar prevederilor legale existente pentru alte profesii conexe sistemului justiției (art. 55 din Legea nr. 1260-XV din 19.07.2002 cu privire la avocatură, art. 6 din Legea nr. 1453-XV din 8.11.2002, art. 11 fin Legea nr. 134-XVI din 14.06.2007 etc.). De asemenea, dat fiind faptul că în virtutea activității sale traducătorii pot lua cunoștință de fapte care pot constitui elementele unei infracțiuni, se propune instituirea obligației de a raporta asemenea informații autorităților competente.

Se recomandă completarea textului Legii cu un articol separat referitor la obligația de confidențialitate a traducătorilor și interpreților autorizați.

2.5. Răspunderea interpretului și traducătorului

Răspunderea interpretului și traducătorului survine, în condițiile art. 8 al Legii 264/2008 pentru:

- *veridicitatea traducerilor orale și scrise,*
- *două refuzuri nejustificate, în termen de un an, de a presta serviciile solicitate;*
- *divulgarea intenționată a actelor și faptelor care le-au devenit cunoscute în cadrul activității;*
- *pentru încălcarea altor obligații.*

Potrivit art. 85 al Codului de procedură penală, interpretul și traducătorul, în cadrul procesului penal, are următoarele obligații, încălcarea cărora atrage răspundere potrivit legii:

- 1) *să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată;*
- 2) *să prezinte, de regulă, organului de urmărire penală sau instanței documentul ce confirmă calificarea de interpret, traducător, să-și aprecieze obiectiv capacitatea sa de a traduce complet și exact;*
- 3) *să comunice, la cererea organului de urmărire penală, a instanței sau părților, despre experiența sa profesională și relațiile cu persoanele participante la procesul penal;*
- 4) *să se afle la locul efectuării acțiunii procesuale, în ședința de judecată atîta timp cît este necesar de a asigura interpretarea, traducerea și să nu părăsească locul efectuării acțiunii respective fără permisiunea organului care o efectuează sau, după caz, ședința de judecată fără permisiunea președintelui ședinței;*
- 5) *să facă interpretarea, traducerea complet, exact și la momentul oportun;*
- 6) *să îndeplinească cerințele legale ale organului de urmărire penală sau ale instanței;*
- 7) *să respecte ordinea stabilită în ședința de judecată;*

- 8) *să confirme, prin semnătură, caracterul complet și exact al interpretării, traducerii incluse în procesul-verbal al acțiunii procesuale la efectuarea căreia a participat, precum și exactitatea traducerii documentelor care se înmânează persoanelor participante la procesul penal;*
- 9) *să nu divulge circumstanțele și datele care i-au devenit cunoscute în urma efectuării acțiunii procesuale, inclusiv circumstanțele ce se referă la inviolabilitatea vieții private, de familie, precum și cele care constituie secret de stat, secret comercial sau alte informații oficiale cu accesibilitate limitată.*

În plus, articolul 199 din Codul de procedură civilă prevede obligațiile interpretului în cadrul procesului civil, după cum urmează:

- *de a traduce explicațiile, dispozițiile și demersurile persoanelor care nu cunosc limba procesului;*
- *de a traduce explicațiile, depozițiile și demersurile participanților la proces, depozițiile martorilor conținute în dosar, documentele cărora li s-a dat citire, înregistrările audio, concluziile experților, consultațiile și explicațiile specialiștilor, dispozițiile președintelui ședinței, încheierile judecătorești și hotărârea judecătorească.*

În plus, președintele ședinței îl avertizează pe interpret asupra răspunderii ce o poartă, în conformitate cu legislația penală, în caz de traducere intenționat greșită.

Prejudiciul cauzat de interpret și/sau traducător în exercitarea atribuțiilor se repară în modul stabilit de legislație. Interpretarea și/sau traducerea cu bună știință incorecte atrag răspundere penală, prin urmare statul nu răspunde pentru prejudiciul cauzat de interpret și traducător.

Pornind de la premiza că legislația civilă națională prevede două feluri de răspundere - contractuală (în cazul în care relația dintre părți se desfășoară în baza unui contract) și delictuală care izvorăște dintr-o faptă ilicită și prejudiciabilă, răspunderea traducătorilor și interpreților autorizați deseori este una contractuală, întrucât relația traducător-client se desfășoară în baza unui contract prestări servicii prin care traducătorul se obligă, în schimbul unei sume, să presteze servicii de traducere.

Răspunderea civilă contractuală se manifestă prin "obligația debitorului (traducător/interpret) de a repara prejudiciul cauzat creditorului sau prin neexecutarea, executarea necorespunzătoare ori cu întârziere a obligațiilor sale contractuale". Obligația traducătorului și interpretului autorizat de Ministerul Justiției este una de rezultat. Fiind un expert în traducerea și interpretarea juridică acesta trebuie să corespundă unui grad de rigurozitate mai ridicat decât în cazul altor tipuri de traduceri, prin prisma implicațiilor și efectelor ulterioare pe care le pot produce. Drept urmare pentru a fi antrenată răspunderea traducătorului sau interpretului autorizat trebuie să existe o faptă ilicită culpabilă (traducerea intenționat greșită), un prejudiciu și un raport de cauzalitate între faptă și prejudiciu.

Prevederile Legii 264/2008 conține exclusiv prevederi referitoare la răspunderea penală și civilă a traducătorilor și interpreților. Cu toate acestea, în activitatea sa aceștia pot comite unele abateri care, deși nu se încadrează în categoria delictelor sau infracțiunilor, constituie încălcări de disciplină sau ale normelor etice de conduită. În acest sens apare necesitatea completării textului Legii nr. 264/2008 cu prevederi care să reglementeze răspunderea disciplinară și sancțiunile disciplinare aplicabile interpreților și traducătorilor. Totodată, în vederea instituirii entității care să fie responsabilă pentru examinarea abaterilor disciplinare ale traducătorilor și interpreților, ținând cont de necesitățile de optimizare a structurilor deja existente, considerăm oportun delegarea acestor

atribuții Comisiei pentru atestarea traducătorilor, operînd concomitent schimbarea de denumire din „Comisia de atestare a interpreților și traducătorilor” în „Comisia de atestare și disciplină a traducătorilor și interpreților”.

Se recomandă completarea Legii 264/2008 cu prevederi care să reglementeze răspunderea disciplinară a interpreților și traducătorilor, precum și sancțiunile disciplinare aplicabile acestora.

2.6. Plata pentru serviciile traducătorilor și interpreților autorizați

Legea 264/2008 reglementează activitatea traducătorilor și interpreților autorizați, concomitent stabilind și condițiile de plată pentru serviciile prestate de către această categorie de profesioniști. Astfel, organele de drept, instanțele judecătorești, notarii, avocații, executorii judecătorești la momentul încheierii contractelor de prestări servicii de traduceri. În conformitate cu articolul 9 alin. (2) al Legii 264/2008 interpretul și traducătorul autorizați de Ministerul Justiției prestează servicii, în baza contractului de prestări servicii.

Legea 264/2008 consacră Capitolul V reglementării plății pentru interpreții și traducătorii care urmează să presteze servicii organelor/persoanelor menționate. Dispozițiile articolului 18 stipulează clar sume fixe și modalitățile de achitare a acestora: plata interpreților pentru prestarea serviciilor de interpretare în limbile minorităților naționale care domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova și pentru limbile de circulație internațională se face la tariful de 85 lei/oră sau pentru fracțiuni de oră, onorariul stabilindu-se, după caz, prin hotărîrea de numire a interpretului, în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, Codului de procedură civilă (procedură practicabilă în cadrul instanțelor judecătorești), sau prin contractul de prestări servicii, în condițiile legii.

Plata interpreților pentru traducerile efectuate simultan la casă se face la tariful de 90 lei/oră sau pentru fracțiuni de oră, sau, după caz, prin contractul de prestări servicii, în condițiile legii. Pentru interpretarea semnelor celor muți, surzi ori surdomuți, tariful prevăzut se majorează cu 150%. În plus, tarifele prevăzute se pot majora cu 100% cînd interpretul este solicitat în zilele de repaus sau în zilele de sărbătoare nelucrătoare, precum și pentru prestațiile efectuate între orele 22.00 – 6.00.

Plata traducătorilor autorizați pentru serviciile de traducere dintr-o limbă a minorităților naționale care domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova, precum și dintr-o limbă de circulație internațională în limba de stat și viceversa, conform prevederilor articolului 20, se face la tariful de 85 lei/pagină, format A 4, dactilografiată la două intervale. Pentru traducerile din sau în una din limbile orientale sau rar folosite (japoneză, chineză, turcă, arabă etc.), tariful prevăzut la lit.a) se majorează cu 150%. Pentru traducerile efectuate în regim de urgență (24–48 de ore), plata se va majora cu 50% față de tarifele stabilite.

Cu referire la cheltuielile suportate de interpreți și traducători Legea 264/2008 reflectă că în cazul exercitării de către aceștia a atribuțiilor în altă localitate decît cea de domiciliu, pentru prestarea serviciilor solicitate de organele menționate, au dreptul la restituirea cheltuielilor de transport, diurnei, cheltuielilor de cazare și a altor cheltuieli necesare potrivit prevederilor Codului de procedură penală, Codului de procedură civilă, Codului contravențional, Codului de executare sau ale contractului de prestări servicii. Interpretul și traducătorul care se deplasează în altă localitate decît cea de domiciliu, pentru prestarea serviciilor solicitate de Ministerul Justiției, beneficiază de rambursarea cheltuielilor de transport, diurnei și cheltuielilor de cazare potrivit dispozițiilor legale aplicabile în unitățile bugetare.

Tarifele de mai sus se aplică în mod obligatoriu numai pentru serviciile de traducere și interpretare prestate la solicitarea Consiliului Superior al Magistraturii, Ministerului Justiției, organelor procuraturii, organelor de urmărire penală, instanțelor judecătorești, notari, avocați și executori judecătorești. În același timp constatăm că actualele prevederi ale legislației (Anexa nr. 8 la Legea nr. 355-XVI din 25.12.2005 cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar, precum și în Hotărârea Guvernului nr. 710 din 26.09.2012) stabilesc un salariu derizoriu pentru traducătorii care activează în instanțele judecătorești (1700-2100 lei). În aceste circumstanțe pe de o parte instanțele judecătorești nu doresc excluderea traducătorilor din statele de personal ale instanțelor, chiar dacă remunerarea este mai mult decât modestă. Pe de altă parte salariile mici nu încurajează traducătorii experimentați să aleagă opțiunea de a activa în cadrul instanțelor judecătorești, și prin urmare gradul de calificare al traducătorilor și interpreților care activează în instanțe rămâne a fi destul de jos.

Drept soluție ar putea fi renunțarea la funcțiile de traducători și interpreți în cadrul instanțelor judecătorești și angajarea, în bază de contracte prestări servicii, a traducătorilor și interpreților autorizați, cu garantarea plății conform cerințelor Legii 264/2008. Aceasta ar ridica considerabil nivelul serviciilor de traducere și interpretare oferite persoanelor care nu cunosc limba de stat.

Se recomandă excluderea alin. (2) din art. 1 al Legii 264/2008 și modificarea actelor normative în vederea excluderii funcției de traducător/interpret din statele de personal ale instanțelor judecătorești.

Merită atenție și situația când societățile comerciale care au obiect de activitate prestarea servicii și colaborează cu traducători și sau interpreți autorizați sunt clienți persoane juridice a traducătorilor, deoarece acestea nu încheie cu traducătorii autorizați contracte individuale de muncă, nu le plătesc acestora salariu, precum și alte contribuții obligatorii către stat, care sunt achitate de ei înșiși.

Inițial în primii ani de implementare a legislației în domeniu, au fost atestate cazuri de neremunerare a traducătorilor și sau interpreților autorizați, în special a celor antrenați de organele procuraturii și cele de urmărire penală. Întru evitarea acestor situații Ministerul Justiției a intervenit prin scrisori explicative către toate organele de drept, privind modul de antrenare și remunerare a traducătorilor și interpreților autorizați. Ulterior acțiunilor întreprinse în adresa Ministerului Justiției sau a Comisiei de atestare a traducătorilor și interpreților nu au parvenit sesizări privind neachitarea plății pentru serviciilor prestate.

3. Accederea în profesia de traducător și/sau interpret autorizat

3.1. Cerințe legale pentru obținerea dreptului de a exercita activitatea de traducător și/sau interpret autorizat.

În conformitate cu art. 5 alin. (1) al Legii 264/2008 dreptul de a exercita activitatea de interpret și/sau traducător antrenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, avocați și de executorii judecătorești îl are persoana care:

- a) posedă diplomă de licență ori echivalentă din care rezultă specializarea în limba sau limbile străine pentru care solicită autorizarea;
- b) are o vechime în muncă pe specialitate de cel puțin 2 ani;
- c) cunoaște limba de stat vorbită și scrisă;
- d) are capacitate deplină de exercițiu;

e) nu are antecedente penale.

Prevederea de la lit.a) nu este obligatorie în cazul interpreților și traducătorilor din sau în una din limbile orientale ori rar folosite (japoneză, chineză, turcă, arabă etc.), precum și interpreților semnelor celor surzi, muți ori surdomuți.

Concomitent, accesarea în profesia de traducător și/sau interpret autorizat presupune cunoștințe în terminologia juridică (abilitați verificate în cadrul examenului de atestare), candidatul urmează să dea dovadă de cunoștințe care permit efectuarea traducerilor și prestării serviciilor de interpretare în domeniul juridic – factor indispensabil pentru desfășurarea activității de traducător și/sau interpret autorizat.

Drept exemplu pentru riscurile pe care le implică serviciile de interpretare de proastă calitate poate fi menționat un caz întâlnit în practica germană. Un judecător din Germania a invocat calitatea proastă a interpretării într-un caz distinct. În cadrul unei ședințe în care s-a pronunțat sentința penală împotriva unui cetățean francez - închisoare cu suspendare, interpretul, necunoscând termenul pentru "suspendare" în limba franceză, a tradus doar "închisoare", iar condamnatul a avut o cădere de nervi și a început să plîngă, crezînd că va sta cîțiva ani după gratii.

Din momentul adoptării Legii 264/2008 pînă în prezent au fost organizate 7 sesiuni de atestare. Practica aplicării Legii 264/2008 pe parcursul acestor sesiuni a impus necesitatea revizuirii condițiilor pentru obținerea autorizației. Astfel, s-a conturat necesitatea modificării, în primul rînd, a cerințelor față de actele care demonstrează specializarea în limba/limbile străine pentru care se solicită autorizarea. În practică au fost atestate cazuri în care persoanele se adresează cu cerere privind admiterea la examen în baza actelor care confirmă studiile efectuate în domeniul dreptului în altă țară. Percepția logică a situației în care o persoană probează cunoștințe din domeniul juridic și suplimentar a limbii străine în care a efectuat studiile ar permite cel puțin admiterea persoanei pentru susținerea examenului de atestare. În aceste condiții se impune completarea dispozițiilor respective ale alin. (1) art. 5 din Legea 264/2008 cu prevederi care ar permite persoanelor care au obținut studii juridice în altă limbă să aplice pentru susținerea examenului de atestare.

De asemenea, ținînd cont de faptul că multe persoane dețin diplome de licență pentru anumite limbi (de ex. engleză, franceză), însă ulterior absolvestreapta de masterat pentru alte limbi (de ex. germană sau spaniolă), în situația în care Republica Moldova este parte a procesului de la Bologna și masteratul a devenit o condiție obligatorie pentru obținerea studiilor universitare complete, se consideră judicioasă completarea textului legii cu prevederi care reflectă inclusiv și aceste studii.

Se recomandă completarea lit.a) alin. (1) art. 5 din Legea 264/2008 cu prevederi care permit persoanelor care posedă diplomă de licență cu specializare în drept cu predare în limba străină pentru care solicită autorizarea, sau posedă diplomă de masterat cu specializarea în limbile străine admiterea la examenul de atestare.

În plus, potrivit alin. (2) al articolului 5 al Legii 264/2008 prevederea lit.a) alin.(1) articolul 5 nu este obligatorie în cazul interpreților și traducătorilor din sau în una din limbile orientale ori rar folosite (japoneză, chineză, turcă, arabă etc.), precum și interpreților semnelor celor surzi, muți ori surdomuți. Cu referire la această situație suntem de părere că în cazul dat dispozițiile invocate sunt ambigue și lasă loc de interpretare, întrucît în Republica Moldova nu există o categorisire oficială a limbilor în „limbile minorităților naționale care domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova,,

(menționate la art. 18 și 20 al Legii nr. 264/2008), „limbi de circulație internațională” (art. 18 și 20 al Legii nr. 264/2008) și „limbi orientale sau rar folosite” (art. 5, 20 al Legii nr. 264/2008), ultimele bucurându-se doar de o exemplificare succintă.

Se recomandă stabilirea prin acte normative subordonate legii a categoriilor de limbi specificate în textul legii și a listei de limbi care fac parte din categoriile menționate. De asemenea, se recomandă menționarea expresă în textul Legii 264/2008 a trimiterii la actele normative respective.

3.2. Procedura de autorizare a interpreților și traducătorilor.

a. Organul de autorizare

Potrivit dispozițiilor articolului 10 din Legea 264/2008 stipulează că eliberarea și retragerea autorizației pentru activitate, suspendarea și încetarea activității interpretului și/sau traducătorului, precum și asigurarea lucrărilor de secretariat țin de competența Ministerului Justiției. Concomitent articolul 11 alin/ (1) stabilește că examenul de atestare se organizează de Ministerul Justiției, iar examinarea se efectuează de Comisia de atestare. Subsecvent, modul de creare a Comisiei de atestare a interpreților și traducătorilor este reglementat în Regulament. Punctul 3 al Regulamentului stipulează că în componența Comisiei sînt incluși 2 reprezentanți ai Ministerului Justiției, 2 profesori universitari și un reprezentant al Academiei de Științe a Moldovei.

Astfel, în temeiul art. 11 alin. (4) din Legea 264/2008, prin Ordinul ministrului Justiției nr. 306 din 20 august 2009 a fost creată Comisia de atestare a interpreților și traducătorilor, formată din 5 membri după cum urmează: Directorul interimar al Departamentului de administrare judecătorească, Ministerul Justiției – Președinte; Șef serviciul interpreți și traducători, Direcția profesii și servicii juridice, Ministerul Justiției; lector universitar, doctor în filologie, Academia de Științe a Moldovei; lector universitar, magistrul în drept Universitatea Liberă Internațională din Moldova; lector universitar, doctor în drept, Universitatea de Stat din Moldova. În calitate de secretar al Comisiei a fost desemnat consultantul Serviciului interpreți și traducători, Direcția profesii și servicii juridice, Ministerul Justiției.

Cu toate acestea asociațiile profesionale ale interpreților și traducătorilor au criticat componența Comisiei de atestare, invocînd argumentul că și reprezentanți ai unor asemenea asociații profesionale ar trebui să facă parte din Comisie, întrucît consideră că au o mai mare tangență cu activitatea traducătorilor și interpreților decît alți membri. Ținem să le dăm dreptate asociațiilor profesionale, întrucît dezvoltarea profesională a traducătorilor și interpreților depinde în mare măsură de gradul de implicare a acestora în asociații profesionale. Strategia de reformă a sectorului justiției constată că anume organizarea în asociații profesionale este o condiție esențială pentru asigurarea calității serviciilor, deoarece doar în cadrul unui grup organizat pot fi aplicate mecanisme de asigurare a calității (măsurile stimulatorii sau disciplinare, organizarea de instruire, sisteme de asigurare de răspundere civilă și alte măsuri relevante). În acest sens Strategia prevede consolidarea capacităților de organizare a profesiilor conexe sistemului justiției, astfel încît acestea să se implice proactiv în elaborarea unor mecanisme funcționale de asigurare a calității serviciilor acordate.

Se recomandă modificarea componenței Comisiei de atestare a interpreților și traducătorilor și includerea în componența acesteia a reprezentanților asociațiilor profesionale ale traducătorilor și interpreților.

Obiectivul Comisiei este implementarea prevederilor Legii 264/2008 în partea ce ține de gestionarea procesului de înregistrare a candidaților și susținerea examenului de atestare, administrarea procesului de eliberare, suspendare și retragere a autorizației, precum și supravegherea instruirii continue a interpreților și traducătorilor autorizați.

Totodată menționăm că Ministerul Justiției a fost supus unei proceduri de reformare, astfel, prin Hotărârea Guvernului nr. 736 din 0.10.2012 a fost aprobat Regulamentul său de organizare și funcționare, precum și structura Aparatului central. Astfel, în urma restructurării în cadrul Aparatului central a fost creată Direcția profesiei și servicii juridice, misiunea căreia este de a contribui la realizarea obiectivelor strategice ale Ministerului Justiției în domeniul reglementării, organizării, coordonării sau supravegherii profesiilor conexe sistemului justiției și serviciilor juridice acordate, prin îndeplinirea atribuțiilor stabilite prin lege cu privire la notari, avocați, executori judecătorești, mediatori, administratori autorizați, interpreți și traducători.

În cadrul Direcției au fost create patru subdiviziuni, inclusiv Serviciul interpreți și traducători. În conformitate cu Regulamentul de activitate al Direcției profesiei și servicii juridice, aprobat prin Ordinul ministrului Justiției nr. 68 din 20.02.2013, Serviciul interpreți și traducători îndeplinește următoarele atribuții principale:

a) în domeniul reglementării activității de interpret și/sau traducător:

- 1) recepționează cererile privind eliberarea autorizațiilor pentru activitate în calitate de interpret și traducător și eliberează autorizații;
- 2) asigură activitatea și funcționarea Comisiei de atestare a interpreților și traducătorilor;
- 3) asigură lucrările de secretariat ale Comisiei de atestare a interpreților și traducătorilor;
- 4) organizează și asigură desfășurarea examenului de atestare pentru obținerea autorizației pentru activitatea de interpret și/sau traducător;
- 5) pregătește actele necesare pentru eliberarea sau retragerea autorizației pentru activitatea de interpret și/sau traducător;
- 6) pregătește actele necesare pentru suspendarea și încetarea activității interpretului și/sau traducătorului;
- 7) ține Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați și asigură actualizarea periodică a datelor acestuia, eliberează extrase din Registru;
- 8) asigură publicarea pe pagina web oficială a Ministerului Justiției a extraselor din Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați, ordinelor ministrului Justiției, hotărârilor Comisiei de atestare a interpreților și traducătorilor, precum și altor informații ce țin de domeniul reglementării activității interpreților și traducătorilor;

b) în domeniul supravegherii și controlului activității de interpret și/sau traducător:

- 1) monitorizează procesul de autoinstruire continuă a interpreților și traducătorilor;
- 2) elaborează recomandări pentru ameliorarea sistemului de instruire profesională și de perfecționare a interpreților și traducătorilor;
- 3) examinează solicitările referitoare la calitatea lucrărilor interpreților și traducătorilor;
- 4) recepționează sesizările privind încălcările comise de interpret și/sau traducător, care ar putea servi drept temelie pentru suspendarea sau încetarea activității interpretului și/sau traducătorului, și înaintează Comisiei de atestare propuneri în acest sens.

În aceste condiții putem constata existența unui cadru instituțional complet care asigură în măsură deplină realizarea prevederilor legale ce țin de accesarea în profesia de traducător și interpret autorizat.

b. Atestarea interpreților și traducătorilor

În conformitate cu prevederile punctului 23 și 24 din Regulament atestarea interpreților și traducătorilor care doresc să obțină autorizații pentru desfășurarea activității se efectuează de către Comisia de atestare în baza examenului de atestare care se organizează în lunile aprilie-mai (sesiunea de primăvară) și în lunile octombrie-noiembrie (sesiunea de toamnă). În caz de necesitate, Comisia poate organiza examene și în alte perioade. Examenul propriu-zis este precedat de o amplă activitate organizatorică care cuprinde plasarea anunțului privind deschiderea sesiunii, examinarea dosarelor și deciderea asupra admisibilității candidaților, examinarea contestațiilor.

Ulterior desfășurării probelor examenului (proba scrisă pentru traducători și proba orală pentru interpreți) Comisia este responsabilă pentru antrenarea specialiștilor, de regulă profesori universitari de la catedrele cu profil filologic, asigurarea condițiilor pentru verificarea lucrărilor și asigurarea condițiilor tehnice pentru desfășurarea probelor orale (cabină, cască, microfon, laptop pentru înregistrări), întocmirea și publicarea proceselor-verbale și a hotărârilor Comisiei de atestare.

Din momentul constituirii și pînă în prezent Comisia de atestare a organizat 7 sesiuni (2009 – 1 sesiune, 2010 – 2 sesiuni, 2011 – 2 sesiuni, 2012 – 2 sesiuni), la care au participat în total circa 500 de candidați. În acest sens merită atenție rapoartele anuale ale Comisiei, dar și Raportul de monitorizare privind implementarea Legii 264/2008 care conțin date statistice privind numărul de candidați la fiecare sesiune. Astfel, dacă la primele sesiuni organizate de către Comisia de atestare au fost înregistrat un număr mare de cereri de participare la examen (circa 200 cereri/sesiune în anii 2009 -2010), pe parcursul anilor 2011 -2012 fluxul se atestă o diminuare a fluxului de participanți (70-80 cereri/sesiune), fiind în continuă scădere (bunăoară la sesiunea de toamnă 2012 au fost înregistrate 43 de cereri).

De menționat că toate fondurile necesare pentru organizarea și desfășurarea sesiunilor sunt alocate din bugetul Ministerului Justiției. Aceste fonduri sunt utilizate inclusiv pentru achitarea serviciilor prestate de către specialiștii antrenați. Situația nu pare a fi complicată în cazul antrenării specialiștilor care activează în Republica Moldova. Însă în situațiile în care candidatul depune cerere pentru a fi autorizat pentru o limbă rară (de exemplu, ebraică, japoneză, chineza, ceha) situația este destul de complicată, deoarece se cere antrenarea specialiștilor de peste hotarele țării. În acest sens procedura atragerii specialiștilor este una destul de costisitoare, implicând eforturi considerabile organizatorice și financiare. Mai gravă este situația în care candidații depun cerere de participare la examen, Comisia asigură condițiile adecvate pentru desfășurarea acestui examen, dar candidații nu se prezintă pentru susținerea acestuia, astfel provocând cheltuieli nejustificate.

În aceste condiții se consideră judicioasă revizuirea prevederilor Legii 264/2008 și al Regulamentului în vederea stabilirii cerinței privind organizarea unei singure sesiuni pe an, astfel toate cheltuielile pentru organizare vor fi optimizate și justificate. Pe de altă parte candidații vor aborda cu un grad de conștientizare mai mare participarea sa la examenul de atestare, dar și nivelul cunoștințelor pe care urmează să le demonstreze pentru a fi admis pentru atestare.

Se recomandă revizuirea prevederilor Legii 264/2008 și al Regulamentului în vederea stabilirii cerinței privind organizarea unei singure sesiuni pe an.

Atît în procesul de organizare, cît și în procesul de desfășurare a examenului se solicită prezența membrilor Comisiei, aceștia fiind implicați activ în procesul de desfășurare a examenului. Participarea în activitățile menționate are loc concomitent sau suplimentar la activitatea de bază a membrilor Comisiei. În sarcina Comisiei, pe lîngă examinarea cererilor de participare la examenul de atestare, intră și examinarea contestațiilor depuse de candidați atît referitor la procedura de înregistrare, cît și în privința deciziei privind aprobarea rezultatelor. De asemenea, Comisia adoptă hotărîri prin care propune ministrului Justiției eliberarea autorizației pentru activitatea de interpret și/sau traducător, examinează încălcările comise de interpreți și/sau traducători în exercitarea atribuțiilor, efectuează acțiuni de investigare și control, aplică sancțiuni disciplinare etc..

Dat fiind faptul că în prezent cadrul legal nu prevede existența unei entități care să asigure realizarea acțiunilor de țin de răspunderea disciplinară a traducătorilor și interpreților, aceste sarcini fiind implicit realizate de către Comisia de atestare, considerăm oportună redenumirea acesteia astfel încît să reflecte și realizarea acestor sarcini. În plus, această modificare este oportună în contextul completării Legii 264/2008 cu prevederi ce țin de răspunderea disciplinară a traducătorilor și interpreților.

În plus, dat fiind faptul că în prezent membrii Comisiei își desfășoară activitatea pe baze obștești, conform punctului 5 din Regulament, atribuirea noilor competențe atrage și un volum mai mare de lucru și timp care va fi dedicat de către membrii comisiei pentru exercitarea atribuțiilor de membru, activitate care conform rigorilor legislației trebuie remunerată. În acest context este judicioasă completarea Legii nr. 264/2008 și a Regulamentului cu prevederi privind mărimea și modul de remunerare a membrilor Comisiei, conform prevederilor similare în alte acte normative (de ex. Regulamentul cu privire la modul de finanțare din bugetul de stat a programelor, proiectelor sau acțiunilor culturale desfășurate de asociațiile obștești, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 39 din 26.01.2009 stabilește în p. 20 următoarele: „*Remunerarea membrilor Consiliului de experți se efectuează pe unitate de timp, în baza actelor normative în vigoare, potrivit timpului efectiv utilizat, înregistrat în procesele-verbale ale ședințelor*”).

Se recomandă modificarea denumirii „Comisia de atestare a interpreților și traducătorilor” în „Comisia de atestare și disciplină a traducătorilor și interpreților”. Concomitent se recomandă completarea textului Legii nr. 264/2008 și a regulamentului cu prevederi care stabilesc mărimea și modul de remunerare a membrilor Comisiei.

3.3. Eliberarea și retragerea autorizației, suspendarea și încetarea activității interpretului și traducătorului

a. Eliberarea și retragerea autorizației

Potrivit art. 13 alin. (2) al Legii nr. 264/2008, autorizația se eliberează după susținerea examenului de atestare, în cel mult 60 de zile de la solicitare, în forma stabilită în anexă la Legea 264/2008. Autorizația se eliberează contra unei plăți în mărime de 450 de lei, care se varsă la contul Ministerului Justiției. Refuzul de a elibera autorizația se întocmește în scris și poate fi contestat în instanța de contencios administrativ în condițiile legii.

Stabilirea taxei de 450 de lei, prevăzută în art. 13 alin. (4) al Legii 264/2008, este argumentată de necesitatea emiterii autorizațiilor respective și asigurării activității Comisiei de atestare a interpreților și traducătorilor. Taxa pentru eliberarea autorizației se varsă la contul Ministerului Justiției, iar stabilirea cuantumului acestei taxe, care este una de stat, este dreptul exclusiv al statului în vederea impunerii acestora în conformitate cu prioritățile stabilite în domeniul politicii

bugetare. De asemenea, în situația în care nu este elaborată și aprobată o politică unică privind determinarea taxelor de stat pentru prestarea serviciilor publice bazate pe costuri, inclusiv cele de eliberare a autorizațiilor, Ministerul Justiției le stabilește la discreție, ținând cont de politica unică existentă la moment în domeniul taxelor de stat pentru eliberarea licențelor/autorizațiilor pentru celelalte profesii conexe sistemului justiției, stabilită în mărime de 450 lei. Considerăm că adoptarea principiului de nediscriminare dintre profesiile conexe, va evita generarea discuțiilor suplimentare referitor la mărirea taxei de 450 încasate pînă la momentul actual din activități similare de licențiere/autorizare. În plus, conform anexei nr. 1 la Legea bugetului de stat nr. 249 din 02.11.2012, la poziția „Taxele și plățile administrative” sunt prevăzute drept sursă a venitului bugetului de stat și alte încasări sub formă de taxe, poziție care va fi revizuită ținând cont de taxele încasate la eliberarea autorizațiilor pentru traducătorii și interpreții autorizați.

În procesul implementării Legii 264/2008 Comisia de atestare a interpreților și traducătorilor a depistat unele inadvertențe și curențe în cadrul procesului de eliberare a autorizațiilor. Astfel pe parcursul sesiunilor au fost înregistrate multiple cazuri cînd candidații au solicitat autorizații pentru cîteva limbi (uneori pînă la 3-4, uneori chiar 5-6 limbi) în cadrul aceleiași sesiuni. Avînd în vedere că persoanele respective participă la 2, 3 sau chiar 4 probe în cadrul aceleiași sesiuni, cheltuielile urmează a fi suportate pentru fiecare limbă separat. Mai grav se prezintă situația cînd candidații depun cererile de participare la examen dar nu se prezintă, astfel provocînd cheltuieli suplimentare nejustificate.

În prezent persona care obține autorizație, indiferent de numărul de limbi pentru care este autorizată, precum și indiferent de profesia pentru care este autorizat (traducător sau interpret ori traducător și interpret) achită doar o singură sumă - 450 lei. Cu toate acestea, cheltuielile suportate de către Ministerul Justiției sunt diferite, iar în cazul în care candidați depun mai multe cereri simultan, depășesc suma încasată de 450 de lei. Bunăoară, pentru verificarea lucrărilor scrise Ministerul Justiției achită 85 lei pentru fiecare lucrare, iar pentru participarea specialistului la proba orală se achită 100 lei/oră. În aceste condiții se consideră oportună și justificată stabilirea prevederilor legale care ar reglementa perceperea taxei de 450 lei pentru autorizarea în calitate de traducător și/sau interpret pentru fiecare limbă separat.

Drept alternativă poate fi examinată posibilitatea introducerii unei taxe de participare pentru fiecare probă, de exemplu, 100 de lei achitată de către fiecare candidat în contul Ministerului Justiției, din contul căreia vor fi achitate cheltuielile suportate în procesul de organizare și desfășurare a examenului de atestare a interpreților și traducătorilor.

Se recomandă completarea textului legii 264/2008 cu prevederi potrivit cărora taxa de 450 lei pentru autorizarea în calitate de traducător și/sau interpret va fi achitată pentru fiecare limbă separat.

Ca alternativă ar putea fi examinată posibilitatea introducerii taxei de participare la examenul de atestare a interpreților și traducătorilor, achitată pentru fiecare probă pentru care se solicită autorizarea.

În conformitate cu prevederile art. 15 al Legii 264/2008, autorizația se retrage în cazul în care:

- a) a fost eliberată în baza unor documente false ori a fost depistată neautenticitatea datelor din documentele prezentate;
- b) în privința titularului ei a fost pronunțată o sentință definitivă și irevocabilă de condamnare pentru săvîrșirea unei infracțiuni legate de activitatea profesională.

Autorizația se retrage prin decizia Comisiei de atestare, care se aduce la cunoștința titularului în termen de 5 zile de la data emiterii. Autorizația de retrage prin ordin al ministerului Justiției, la expirarea a 10 zile de la data comunicării. Decizia de retragere a autorizației poate fi contestată în instanța de contencios administrativ în condițiile legii. Drept consecință a retragerii autorizației survine radierea traducătorului și/sau interpretului din Registrul de Stat al interpreților și traducătorilor.

În contextul în care se propune operarea modificărilor în textul Legii 264/2008 privind introducerea prevederilor ce țin de răspunderea disciplinară a traducătorilor și interpreților (vezi cap. 2.5), considerăm utilă completarea art. 15 cu prevederi potrivit cărora retragerea autorizației ar putea surveni și în drept rezultat al aplicării sancțiunilor disciplinare. De asemenea, drept temei pentru retragerea autorizației ar putea fi și încălcarea gravă al Codului de etică al traducătorului, întrucât activitatea acestuia în partea ce ține de atitudinea acestuia față de serviciile pe care urmează să le păstreze, precum și aspectul ce ține de confidențialitate urmează a fi mai detaliat stipulate anume în acest act normativ.

Se recomandă completarea alin. (1) art. 15 cu prevederi suplimentare care ar constitui temei pentru retragerea autorizației (aplicarea sancțiunilor disciplinare, precum și încălcarea gravă a Codului etic al traducătorului).

b. Suspendarea și încetarea activității traducătorului și/sau interpretului

Suspendarea activității interpretului și traducătorului rezultă urmare a situațiilor specificate în 14 al Legii 264/2008, cum ar fi:

- *dacă interpretul și/sau traducătorul dețin în organele prevăzute la art.1 alin. (1) al Legii 264/2008 o funcție publică incompatibilă cu activitatea de interpret și traducător, cu excepțiile prevăzute de lege;*
- *în cazul neîndeplinirii obligației prevăzută la art.7 alin.(2), adică în cazul neprezentării Ministerului Justiției informațiilor privind schimbarea de către interpret și/sau traducător a numelui, domiciliului, reședinței sau numărului de telefon în termen de 30 de zile de la data intervenirii schimbării.*

Suspendarea activității interpretului și/sau a traducătorului se dispune prin ordinul ministrului Justiției, în baza deciziei Comisiei de autorizare. În ordin se indică temeiurile suspendării și perioada pentru care se suspendă activitatea. În Registrul de stat al interpreților și traducătorilor se face mențiunea respectivă despre suspendarea activității.

De menționat că în conformitate cu prevederile în vigoare, interpretul și/sau traducătorul urmează să înștiințeze personal Comisia de atestare în termen de 30 de zile despre apariția situației de incompatibilitate. În cazul în care condițiile ce au condus la suspendarea activității interpretului și/sau traducătorului dispar, aceștia își pot relua activitatea.

Prevederile actuale ale Legii 264/2008 nu conțin prevederi care, de asemenea, ar justifica suspendarea activității de traducător sau interpret în circumstanțe care nu depind direct de voința acestuia. Astfel, prin analogie cu alte profesii liberale conexe sistemului justiției (notari, avocați, executori judecătorești etc.), este necesară includerea unor temeiuri suplimentare pentru suspendarea activității de traducător sau interpret, după cum urmează:

- pe durata concediului de maternitate și/sau a concediului pentru îngrijirea copilului cu vîrsta de pînă la 3 ani;

- pe durata incapacității temporare de muncă cu o durată mai mare de 4 luni consecutive, dar nu mai mult de 2 ani;
- la cererea traducătorului și/sau interpretului, pe o perioadă ce nu depășește doi ani;
- drept urmare a aplicării sancțiunii disciplinare, la decizia Comisiei de atestare și disciplină.

Se recomandă completarea art. 14 alin. (1) al Legii 264/2008 cu prevederi suplimentare pentru suspendarea activității de traducător și/sau interpret.

Încetarea activității interpretului și traducătorului, conform art. 16 al Legii 264/2008, poate fi precedată de următoarele situații:

- a) *la cerere,*
- b) *dacă aceștia nu mai îndeplinesc cel puțin una din condițiile prevăzute la art. 5,*
- c) *dacă autorizația a fost retrasă conform art.15,*
- d) *în cazul a două refuzuri nejustificate, în termen de un an, de a presta serviciile solicitate,*
- e) *în caz de deces.*

Încetarea activității interpretului și/sau traducătorului se dispune prin ordinul ministrului justiției, conform hotărârii corespunzătoare a Comisiei de atestare, care poate fi contestat în instanța de contencios administrativ în condițiile legii.

Conform art. 16 alin. (4) al Legii 264/2008, în cazul încetării activității conform alin.(1) lit.a) și b) al aceluiași articol, interpretul și/sau traducătorul își pot relua activitatea după susținerea examenului de atestare.

Pe parcursul aplicării Legii nr. 264/2008 multiple neclarități au apărut în legătură cu aplicarea prevederii de la lit. d), potrivit căreia activitatea traducătorului și/sau interpretului încetează în cazul a două refuzuri nejustificate, în termen de un an, de a presta serviciile solicitate. Incertitudinea aplicării apare în situația în care traducătorii refuză prestarea serviciilor, însă nu este clar identificată sintagma „nejustificată”. Conform prevederilor p. 6 lit. d) al Regulamentului Comisia de atestare examinează încălcările comise de interpreți și/sau traducători în exercitarea atribuțiilor, implicit situațiile în cazul când traducătorul/interpretul refuză acordarea serviciilor; astfel, decizia finală urmează a fi luată de Comisie, iar consecințele unei astfel de decizii sunt destul de grave – încetarea activității.

Cu toate acestea, de multe ori traducătorii/interpreții refuză prestarea serviciilor din motive pe care ei le consideră justificate (de exemplu, mulți traducători refuză să presteze servicii dacă anterior nu au fost achitați pentru serviciile prestate, sau refuză pe motiv că sunt suprasolicitați.). În situațiile date, în cazul în care legea nu prevede temeiuri clare în ce situații refuzul este justificat, considerăm că deciziile sunt luate la discreția Comisiei, nefiind astfel garantate drepturile interpreților și traducătorilor la informare.

Pe de altă parte, prestarea serviciilor solicitate ține de activitatea directă a traducătorului și/sau interpretului autorizat, prin urmare refuzul de prestare a serviciilor urmează a fi examinat mai mult sub aspect disciplinar. În acest context considerăm că necesar a exclude lit. d) din alin. (1) art. 16 și includerea prevederilor respective în dispozițiile privind răspunderea disciplinară a traducătorilor și/sau interpreților. Poate fi păstrată prevederea actuală privind încetarea activității prin retragere a autorizației pentru refuzul de a presta serviciile organelor menționate, însă în cazul dat aceasta va fi aplicată în calitate de sancțiune disciplinară, conform unei proceduri stabilite.

Se recomandă excluderea lit. d) din alin. (1) art. 16 și includerea prevederilor respective în

dispozițiile privind răspunderea disciplinară a traducătorilor și/sau interpreților.

3.4. Atribuțiile Ministerului Justiției în domeniul autorizării și supravegherii activității traducătorilor și/sau interpreților autorizați

Supravegherea și controlul activității interpreților și traducătorilor se exercită de către Ministerul Justiției, acestea fiind realizate în cadrul atribuțiilor specificate la alin. (2) art. 12 din Legea 264/2008:

- a) monitorizează procesul de autoinstruire continuă a interpreților și traducătorilor;*
- b) elaborează recomandări pentru ameliorarea sistemului de instruire profesională și de perfecționare a interpreților și traducătorilor;*
- c) examinează solicitările referitoare la calitatea lucrărilor interpreților și traducătorilor;*
- d) recepționează cererile privind eliberarea autorizațiilor pentru activitate în calitate de interpret și traducător și eliberează autorizații;*
- e) recepționează sesizările privind încălcările comise de interpret și/sau traducător, care ar putea servi drept temei pentru suspendarea sau încetarea activității interpretului și/sau traducătorului, și înaintează Comisiei de atestare propuneri în acest sens.*

Concomitent, prevederile în vigoare ale art. 17 din Legea 264/2008 impun Ministerului Justiției obligația ținerii Registrului de stat al interpreților și traducătorilor, precum și publicării extrasului din Registrul în cauză în Monitorul Oficial al Republicii Moldova cel puțin de două ori pe an, cât și pe pagina web a ministerului. Cu referire la acest subiect menționăm că la etapa actuală Registrul cuprinde circa 540 de traducători și 83 de interpreți autorizați, numărul lor fiind în permanentă creștere. În vederea respectării prevederilor Legii 264/2008 Ministerul Justiției efectuează publicarea extrasului din Registrul și respectiv achită către SA „Moldpresa” pentru publicare circa 6000 mii lei pe an. Cu toate acestea, extrasul din Registrul, cu toate modificările actualizate, este accesibil pe site-ul Ministerului Justiției, directoriul „Persoane autorizate”, rubrica „Interpreți și traducători”. Astfel, considerăm oportun de a modifica prevederile Legii 264/2008 și de a reglementa publicarea în Monitorul Oficial a extrasului din Registrul doar o dată pe an, ceea ce ar scuti Ministerul de cheltuieli suplimentare, deseori nejustificate.

Se recomandă modificarea alin. (4) art. 17 în vederea prevederii publicării extrasului din Registrul de stat al interpreților și traducătorilor o dată pe an.

4. Asocierea traducătorilor și/sau interpreților autorizați în organizații profesionale

4.1. Rolul organizațiilor profesionale în activitatea traducătorilor și/sau interpreților autorizați

Traducătorii și interpreții autorizați sunt independenți în exercitarea profesiei, ei pot activa în cadrul unui birou individual, în calitate sa de persoană fizică, sau se pot asocia în birou cu alți traducători în scopul exercitării în comun a activității. Totodată art. 6 al Legii 264/2008 prevede dreptul traducătorilor și interpreților de a se asocia în organizații profesionale.

Calitatea de membru al unei organizații profesionale, fie asociație, societate sau uniune, este cea mai sigura cale prin care traducătorul și interpretul își poate demonstra calitățile profesionale. Orice asociație își construiește autoritatea pe anumiți factori, dintre care cel mai important fiind nivelul de profesionalism al membrilor săi. Cu referire la asociațiile profesionale din domeniul traducerilor, potrivit Raportului final asupra statutului profesiei de traducător în Uniunea Europeană⁷ factorii cheie sunt: criteriile de admitere, longevitatea organizației, numărul de membri, calitatea de membru în alte asociații naționale sau internaționale, specializarea și, în unele cazuri, volumul și calitatea serviciilor oferite membrilor și altor părți interesate.

Potrivit datelor Raportului menționat, la nivelul Uniunii Europene sunt înregistrate circa 103 asociații profesionale ale traducătorilor și interpreților, cea mai mare parte din ele fiind constituită în ultimii ani. În urma unui studiu efectuat asupra acestor asociații se constată că proliferarea acestor asociații profesionale se explică prin abordările diferite față de statutul profesiei de traducător și/sau interpret. Organizațiile mai tinere execută mai mult funcții informative și sociale, și mai puțin se axează pe consolidarea statutului profesiei, pe când asociațiile mai vechi aparent sunt mai stagnante. Noile funcții, de asemenea, sunt realizate de către portalurile on-line informaționale destinate atât traducătorilor cât și clienților acestora, devenind foarte inovativi în promovarea comunicării între traducători.

O analiză aprofundată indică asupra faptului că traducătorii care fac parte din asociații profesionale sunt mai bine plătiți decât cei care nu sunt membrii. Remunerarea mai înaltă este direct proporțională cu gradul de profesionalism și nivelul de instruire formală. În acest context menționăm că cea mai mare parte a asociațiilor profesionale își propun drept obiective:

- profesionalizarea meseriei de traducător;
- ridicarea calificării profesionale, instruirea continuă a traducătorilor și interpreților;
- ridicarea gradului de informatizare;
- protejarea intereselor membrilor;
- colaborarea cu instituțiile de învățământ;
- promovarea standardelor pentru servicii de traduceri și interpretare, etc

4.2. Consolidarea organizațiilor profesionale ale traducătorilor și/sau interpreților autorizați din Republica Moldova

---

⁷ The status of the translation profession in the European Union, (DGT/2011/TST), 24 July, 2012
<http://bookshop.europa.eu/en/the-status-of-the-translation-profession-in-the-european-union-pbHC3212205/;pgid=y8dIS7GUWMdSR0EAIMEUUsWb0000W2tSxr-;sid=os7DQjaf9DjDQGfvogFd5VS6763dMHv8vLw=?CatalogCategoryID=SIKABst.SEAAAEjGJEY4e5L>

În prezent în Republica Moldova sunt înregistrate mai multe organizații obștești care activează în domeniu și promovează interesele traducătorilor și interpreților: Asociația Traducătorilor profesioniști (1998), Asociația Obștească Centrul Interuniversitar Multilingv de Excelență în Domeniul Traducerii, Terminologiei și Ingineriei Lingvistice (2004), Uniunea traducătorilor Autorizați (2010).

Asociația Traducătorilor Profesioniști din Moldova (ATP)⁸ este o organizație non-guvernamentală și non-profit, fondată în ianuarie 1998, rolul căreia este promovarea serviciilor de traducere și interpretare de calitate înaltă în Republica Moldova. Conform informației prezentate pe pagina sa oficială din Internet, Membrii ATP sunt uniți prin Statut⁹, Regulament¹⁰ și Cod Etic¹¹, sunt persoane de înaltă calificare și cu o bună reputație în virtutea studiilor la renumite instituții de învățămînt superioare, precum și ca rezultat al unei vaste experiențe de lucru în domeniile de lingvistică și de traducere. Membrii ATP sunt în proces permanent de perfecționare a abilităților profesionale și să-și împartă cunoștințele și experiența cu diferite persoane și organizații antrenate în prestarea serviciilor lingvistice și de traducere.

Potrivit Statutului, scopurile Asociației sunt următoarele:

- *Promovarea standardelor profesionale de performanță și integritate.*
- *Obținerea unei cunoașteri mai largi a profesiei de interpret și de traducător.*
- *Organizarea cursurilor, precum și a acreditării, certificării traducătorilor / interpreților utilizînd metodologiile respective.*
- *Promovarea serviciilor de cea mai înaltă calitate.*
- *Asigurarea unei comunicări mai eficiente între interpreții și traducătorii care activează în domeniu.*

Pentru atingerea scopurilor propuse ATP organizează regulat ședințe, elaborează glosare, îndrumare, și alte materiale relevante; organizează seminare și ateliere de lucru pentru instruirea membrilor săi și a altor traducători / interpreți; prestează consultații și servicii de referință pentru a cointeresa persoane fizice și organizații; dezvoltă alte activități în scopul asigurării prosperității generale a Asociației și a membrilor săi. Membrii ATP prestează servicii de traducere / interpretare din limba engleză, franceză, germană, spaniolă, italiană, și din alte limbi în limba română și rusă, și viceversa. Ei se specializează în diferite domenii, precum: economie, drept, IT, educație, ocrotirea sănătății, protecția socială, mass media, construcții etc.

Uniunea Traducătorilor Autorizați (UTA) este asociația profesională a traducătorilor autorizați de către Ministerul Justiției. Conform statutului scopul UTA este asigurarea activității asociației ca promotor și coordonator principal al sporirii și mentoringului traducerilor autorizate eficiente. Asociația are adoptat Statut și Codul deontologic al traducătorului autorizat.

În contextul informațiilor disponibile, precum și studiind activitatea asociațiilor profesionale menționate mai sus pe parcursul anilor, se impune o consolidare a acestora, în special axarea activității pe organizarea eficientă a profesiei de traducător autorizat, ceea ce constituie o condiție esențială pentru asigurarea calității serviciilor. S-a constatat că doar în cadrul unui grup organizat pot fi aplicate mecanisme de asigurare a calității (măsuri stimulatorii sau disciplinare, organizarea de instruire, sisteme de asigurare de răspundere civilă și alte măsuri relevante). Pe de altă parte, serviciile calitative presupun un nivel adecvat de remunerare. În special, în cazul achitării acestor

⁸ <http://www.translators.md>

⁹ http://www.translators.md/Statutul_ATP_Moldova.pdf

¹⁰ <http://www.translators.md/regulrom.htm>

¹¹ <http://www.translators.md/regulrom.htm>

servicii de către stat, costurile trebuie să fie reale și bine argumentate. În prezent nu toate profesiile enumerate au capacitățile organizaționale necesare pentru a asigura calitatea serviciilor acordate de reprezentanții lor și pentru a negocia cu statul tarife în baza unor date bine argumentate.

4.3. Bune practici și standarde internaționale de activitate a traducătorilor și/sau interpreților autorizați

În general, elaborarea și aprobarea unor standarde nu presupune îmbunătățirea în mod automat a calității traducerilor și/sau interpretărilor oferite. Aceasta depinde în special de abilitățile, competențele și experiența traducătorilor. Standardele, însă, sunt necesare pentru asigurarea unui proces de lucru adecvat și documentat. Standardele de mai jos pot fi utilizate în calitate de referință:

ISO 9002 Quality systems (sisteme de calitate)

EN15038-un standard de calitate, elaborat în special pentru prestatorii serviciilor de traducere. Standardul prevede:

- 1) cerințele de bază pentru resursele umane și procesele utilizate;
- 2) relațiile dintre client și prestatorul serviciilor de traducere, și anume:
  - cererea de ofertă,
  - oferta,
  - acordul încheiat între client și prestatorul serviciilor de traducere;
  - gestionarea informațiilor primite de la client,
  - finalizarea proiectului.
- 3) Procedurile utilizate pentru prestarea serviciilor de traducere:
  - managementul proiectului;
  - lucrările de pregătire;
  - traducerea ca atare.
- 4) Servicii cu valoare adăugată.

De asemenea, există standarde naționale ale un unor țări din UE, care au fost elaborate în baza standardului european:

- PKN EN 15038 - Polonia
- BS EN 15038 – Regatul Unit
- DIN EN 15038 - Germani
- NF X50-670 - Franța
- OENORM EN 15038 - Austria
- SN EN 15038 - Elveția
- UNE-EN 15038 - Spania
- SFS EN 15038 - Finlanda
- UNI EN 15038 - Italia
- EVS-EN 15038 - Estonia
- MSZ EN 15038 - Ungaria
- SS-EN 15038:2006 - Suedia
- SR-EN 15038 - România

5. Comentarii și recomandări

În concluzie, o transformare a profilului traducătorului autorizat poate fi, așteptându-ne să constatăm în anii viitori o specializare mai mare în rîndul traducătorilor și interpreților autorizați, un nivel profesional, etic și tehnic mai înalt, cu alte cuvinte o maturizare profesională treptată, pe fondul unor previziuni de dezvoltare susținută a sectorului serviciilor de traducere din Moldova.

În același timp, modificarea și completarea Legii 264/2008, precum și a Regulamentului în conformitate cu recomandările prezentate în prezentul studiu va duce la ridicarea gradului de transparență în ceea ce privește accesarea în profesia de traducător și/sau interpret autorizat, ridicarea gradului de responsabilitate a traducătorilor și interpreților autorizați față de serviciile pe care le prestează pentru organele de drept, instanțele judecătorești, notari, avocați, executori judecătorești, va spori nivelul de protecție socială a acestei categorii de profesioniști din sectorul justiției. Toate aceste realizări vor contribui în mod direct la sporirea calității serviciilor acordate și implicit va duce la ridicarea nivelului de încredere a populației în serviciile juridice acordate.

Recomandări:

- 1. Elaborarea unor instrucțiuni care ar reglementa modul în care traducătorii și interpreții autorizați urmează să își desfășoare activitatea și ar asigura calitatea serviciilor prestate de către această categorie de profesioniști;**
- 2. Completarea Legii nr. 264/2008 cu prevederi referitoare la obligația ducerii evidenței activității de interpret/traducător;**
- 3. Elaborarea unor instrucțiuni privind modul de efectuare a traducerilor pentru organele de drept, instanțele judecătorești, notari, avocați, executori judecătorești;**
- 4. Transpunerea standardelor internaționale în domeniul traducerilor în instrucțiuni practice în vederea asigurării calității serviciilor de traducere;**
- 5. Revizuirea prevederilor art. 14 alin. (1) prin indicarea expresă a cazurilor de incompatibilitate pentru exercitarea activității de interpret și/sau traducător autorizat;**
- 6. Excluderea din Legea 264/2008 a alin. (2) din art. 1 și modificarea actelor normative în vederea excluderii funcției de traducător/interpret din statele de personal ale instanțelor judecătorești;**
- 7. Completarea textului Legii nr. 264/2008 cu prevederi privind obligativitatea ținerii evidenței activității de traducător și a cerințelor privind autentificarea traducerilor prin aplicarea ștampilei traducătorului;**
- 8. Completarea textului Legii cu un articol separat referitor la obligația de confidențialitate a traducătorilor și interpreților autorizați;**
- 9. Completarea Legii 264/2008 cu prevederi care să reglementeze răspunderea disciplinară a interpreților și traducătorilor, precum și sancțiunile disciplinare aplicabile acestora;**
- 10. Completarea lit.a) alin. (1) art. 5 din Legea 264/2008 cu prevederi care permit persoanelor care posedă diplomă de licență cu specializare în drept cu predare în**

limba străină pentru care solicită autorizarea, sau posedă diplomă de masterat cu specializarea în limbile străine, admiterea la examenul de atestare;

- 11. Stabilirea prin acte normative subordonate legii a categoriilor de limbi specificate în textul legii și a listei de limbi care fac parte din categoriile menționate. De asemenea, se recomandă menționarea expresă în textul Legii 264/2008 a trimiterii la actele normative respective;*
- 12. Modificarea componenței Comisiei de atestare a interpreților și traducătorilor și includerea în componența acesteia a reprezentanților asociațiilor profesionale ale traducătorilor și interpreților;*
- 13. Revizuirea prevederilor Legii 264/2008 și al Regulamentului în vederea stabilirii cerinței privind organizarea unei singure sesiuni pe an;*
- 14. Modificarea denumirii „Comisia de atestare a interpreților și traducătorilor” în „Comisia de atestare și disciplină a traducătorilor și interpreților”. Concomitent se recomandă completarea textului Legii nr. 264/2008 și a regulamentului cu prevederi care stabilesc mărimea și modul de remunerare a membrilor Comisiei;*
- 15. Completarea textului legii 264/2008 cu prevederi potrivit cărora taxa de 450 lei pentru autorizarea în calitate de traducător și/sau interpret va fi achitată pentru fiecare limbă separat. Ca alternativă ar putea fi examinată posibilitatea introducerii taxei de participare la examenul de atestare a interpreților și traducătorilor, achitată pentru fiecare probă pentru care se solicită autorizarea;*
- 16. Completarea alin. (1) art. 15 cu prevederi suplimentare care ar constitui temei pentru retragerea autorizației (aplicarea sancțiunilor disciplinare, precum și încălcarea gravă a Codului etic al traducătorului);*
- 17. Completarea art. 14 alin. (1) al Legii 264/2008 cu prevederi suplimentare pentru suspendarea activității de traducător și/sau interpret;*
- 18. Excluderea lit. d) din alin. (1) art. 16 și includerea prevederilor respective în dispozițiile privind răspunderea disciplinară a traducătorilor și/sau interpreților;*
- 19. Modificarea alin. (4) art. 17 în vederea prevederii publicării extrasului din Registrul de stat al interpreților și traducătorilor o dată pe an.*